

ЖИТІЯ, АДАМІА ЗІ ЛІТЕРАТУРОЮ.

Nr. 5.

MERCURIU, 9. FEBRUARIU

ДІКЦІОНАРІЙ ЦЕРМАНО-РОМЪНІ

алъ ДДлоръ Г. Баріцъ ті Г. Мантеанъ.

Ачестъ дікціонарів се афъ ка de 1 лвръ дн-
кочъ до тъніле пъвліквілі. Е de крэзвтъ, къ фі-
лолоїї пострій воръ співне ачестъ карте ла о
реченсівне дрептъ ші днтръ вітік пъртінібрі.
Днтръ ачеса таі пайтъ de a ne сосі реченсівніле
алтора, сокотімъ къ есте къ дрептвілъ ка съ аскл-
тьмъ не днпії азторіи воръндъ деспре ачестъ
а лоръ днтрепрінде дн префаца кърді. Ачесаш
самъ ашиа:

„Префадъ.

Ноі днтрепрінсерътъ ліквареа ші тінъріреа
ачестъ дікціонарів цермано-ромъні днгр'о епохъ,
не къндъ сімдълъ пострій не співеа къ, дёкъ дела
непштірателе ші твлагъ апъєтбorele пістре ок-
ніцівні дн сівера днтръ кареа не афътъ, не ізі
рътъшна. бре лівере днкъ ші пайтъ скріс ші
тінърітъ de кърді, аноі пі с'ар фі къвенітъ а не
окна къ оріче алть карте, декътъ къ впн дік-
ціонарів цермано-ромъні, деспре каре се потеа
пресвінне зіпора, къ ачелаші треввеа съ фіе ком-
ізев ші піштітъ атътъ de вінс, прекътъ съ не
погъ репресжнта літва пострій ла пъвліквілъ чехъ
таре аль Церманіе днгр' тогъ аввдіа ші фрим-
седа са de асгъзі, вп пітai de вокавале, чі пі
тогводатъ de idiotismі ші фрасе кълесе ші репро-
дсе днтрокта прекътъ ле чере цепішъ днівей.
О провлемъ ачеста, ла къреі деслегаре крідеатъ
къ се череа къ тотвілъ алте пітері, прекътъ ші
впн шірв de ani. Mai дн скртъ, ноі амъ фостъ
къ атътъ таі піділв аплекаді а днтрепрінде токта
не тімпвілъ къндъ амъ днтрепрінс котпвнереа
ачестъ дікціонарів (Мардів 1852), къ кътъ ве-
деамъ, къ de o парте апъкасе а се тінърі дн
Брашовъ Вокавларілъ ромъно-церманъ аль Dasi

Andreiis Icer (церманъ de пашгере). Кътъ ші
патръ коле din вокавларілъ d-сале цермано-ро-
мънілъ днкъ пела 1848 аічі до тінографія днзі Ioanu
Gött, пріп кареле ера съ се ші контінв тінъріреа
лъ; еаръ de альтъ парте се дннгтіндасе ші еш-
реа ла лвтінь а Вокавларілъ цермано-ромънілъ
компсев къ твлъ останеа de ръпос, професоръ
de фісікъ Dr. Teodoru Стаматі дн Іаши. Орічіне
пітва сокоті, кътъ ачестаа доль дікціонарії deo-
камфатъ воръ днфества черіндеа пъвліквілъ ші
ші ар фі de прікосв а таі фаче конкірінцъ днкъ
ші къ впн аль треіла пе днкъ тінърі, къндъ тогъ
кътвілъ літератврі пістре сешъна а фі тінърісітъ
de кълтівъторії еі парте діквестаці профандъ,
парте къвшідаці къ тогълъ дн гріжеле ві-деі.

Къ тóте ачестаа из шітів кътъ тревві съ
се дннгтінескъ ші асгъдатъ асвіръне вінс канрідъ
аль зіртіт. Dn. Icer скріс дела Бакрещті, ка
шапскрітвілъ дікціонарілъ съв съ се ia din
шінна със пітітвілъ тінографъ; днпъ ачеса дн
впнідъ не ачелаш Dn. R. Редолфъ Opridanu вп
кон-
діївнне ка днзі съ'ав dea ла тінарв. Dn. R. Opridau
тінісіе ачелъ шапскрітвілъ дн a. 1851 ла Сівіл
кътъ Ddnii Пазлъ Васіч, Флоріанъ Аронъ ші
Andreiis Мэршану вп ачеса різгаре, ка ддлоръ съ
віненоіескъ аль співне ла о реченсівне філоло-
їкъ. Dn. кътева лвпі шапскрітвілъ се реп-
тірсе дела със пітідій поштій аміці къ ачеса
шікъ рефлесівне, ка дёкъ Dn. Opridanu різтьне
статорпікъ не днпгъ скопвлъ de a тінърі decs а-
тінсевлъ дікціонарі, съ днівплече таі ынтеіз не
впнлъ din съвскрішій аі фаче тькар о коректвръ
пътвізетбore. Ашea шапскрітвілъ кътъ дн тънна
лзі G. Баріцъ, кареле касъ челе патръ коле тінъ-
ріте ла 1848, днпъ ачеса днчепъ а кореце не кътъ
днв сферіа тарцініле шапскрітвілъ ті ретінърі
челе dntv доль коле. Dntrъ атъта къпоскъ ші
editorsvі, къ ар фі твлъ таі фолосітора а дель-

твра тутвкірінгліш ші а котынє дікюна-
різах дін поэ, дись фъръ а таі стріка ші а дбя бръ
челе дбъ көле тіпъріе. Дечі дагі ренторссе та-
піскірінгліш акторзлі съя; еаръ кв поі шыні ла-
жвоібъ поъ.

Ачестеа ав фостя de лінсъ а се прешіте din
таі твълте кавсе, еаръ таі въртосв пентръ ка съ
се кипіскъ, квіткъ пріп челе дбъ кіле пштai
коресе дніпъ нягіндъ, еаръ из компасе de
пої, метода компаснереї dикюонарівзі жні лвасе
зив дримъ, дела каре не ера преще тънъ а
не авате дніпъ квіт амз фі воїтъ; таі жиколо, къ
цензріле пшмелоръ пефіндъ афінте жи тапакрін-
твзі. Дзаі Ісер, ла партеа рошънекъ, пічі побъ
из не таі вені а ле алъттра, чеса, че жисъ из
кредемъ съ смінтеекъ житръ піміка не житрепі-
турвзі ачестві dикюонарів, кареле din гръматіка
рошънъ ва фі зблєтъ тънкар пштai азъта, къ ре-
гламе десире цензріле пшмелоръ ла літва рошъ-
некъ сунт челе таі пшдіне пі таі сіміле din
ламе, къчі еле се житоркъ таі твълт пштai не
заногъ термінъціліе, 8, ъ, е. Къ тóтє ачестеа
кандъ ар фі съ ёсъ о a dіa edілівне а ачестві
dикюонарів, п'яті лінсі а афіце ші цензріле пентръ
ти твълт жидешънъ а жичепъторлоръ стрыїні.

Літгр'ачееса провлема постъръ пріпчішаъ не
кареа не пропвсертьв а о declега днігръ ачеств
дікшонарів ші ла каре спвсертьв не тóте челе-
лаце, а фостъ ка, не яльгъ квлецереа не кътв
с'а потътв дні кбрев de $2\frac{3}{4}$ ani таі ствдіоісъ а
морськоръ с'єз адекъ матеріалазії лімвеі съ ад-
ильмъ днікъ ші din idiotismii лімвеі, не кътв се
нібтєши тьаді фъръ о ирэ твягъ дніхъркаре ші
жжатирие а кърдеі, съ репродвченихъ фраселе цер-
шаде въ фрасе квратъ рошъпешті. О днітрепрісъ
ачестга, а къреі declегаре поъ пі се пърб а фі de
чea таі шаре днісемпътате ненгръ тоді ачеіа,
карії ав de a традвче din лімба церташъ дні чea
рошъпъ, къ атътв таі вжртося, къ кътв цепідів
ачесторъ д'оъ лімбі есте форте сръвінв впзлв de
алтвял, преквтв decuvre ачеств адевъръ се поғе
кошвіце орікаре за фі автв окасівне de а тра-
сьче шъкар във cinqвrъ параграфъ din церташъ
днігръ а постъръ. Mai вжртося жжатима школа.
сікъ сімтв ачеств ръз не тóтв тінктвз ші дні
сімтв таі грэз дехътв ла днівъцареа орі кътре
лімбі din челе квлтівате «ронене», преквтв есте
італіана, франшеза, спаніола, кіарв ші енгледеіска.
Din зече фрасе церташъ авіа веі афла зна не кареа
съ о поіті традвче рошъпештв din въвътв дні квтвтв

Фъръ а скълчіеши а стріката totв дніцелесловів, квт
ши а вътъта сънътословів авзъви подвъл чезъ
mai пепълъквтв; къндъ din конгръ традвчереа din
ігалиенепите орі французените центръ рошъни есте
пштмай о жакърів не лънгъ чеа церманъ. Дечі
ера ші есте о треввінду імперіи центръ пои,
ка рошънлая за традвчереа din цермана съні
кніпоскъ фбргє вине idiotismii літвей сале, центръ
ка съ ні о dea жъртфъ, чі съ традвкъ къ фрасе
коръснквзеторѣ цепівлі літвей сале, прекът фаче
французъ, італіанъ ш. а., къндъ се ажкъ а
традвче din алть літвъ ші ажте din цермана.
— Де не-аш ажкнез пои ачестъ сконк, де ажк
арътатъ къ літвя рошънъ есте кънача де а ре-
пропрдъче оріче idéy, оріче фрасъ, Idiotism, про-
дъче орі че idéy, орі че фрасъ, idiotism, про-
вервъ стръїпв къ алгеле коръснквзеторѣ кратъ
рошънені, лъсътии дні жъдеката крітічлоръ атътв
контакціоналі кътв ші стръїпі. Дествъл къ пои фъ-
кърътв ачестъ чёркаре къ літвя церманъ че трече
де вна din челе таі днавчіце; п'ятв denks днесь
дні тотв тішпвля ачеста фрасеолоціа цермано-
італіанъ din тънъ, центръ ка съ пе конвінцетъ
ші пе калеа ачеста, пънъ за че градв літвя ро-
шънъ се поге днавчі дні тотв прівілда ші тотв-
деяна дні конформітате къ цепівлі е.

Ми ачеа че се дине днір'о парте де доав-
діреа лімбей ротъпне прін кввінте адьнате, ня пв-
mai din тóтé провіндіїле ротъпнені, чі пін дніпъ
зни скріїторі mai ввні, сèв ші пльствіте дніпъ
аналоїців, ня не Аноісерътс днір'о пітіка а не
дине de регуляре стръввназі Евінгіліан^{**}), квт
ни de есепціонізі, власноле лві челе дніце-
ледеge.**) — Днір'о пъстрапеа сèв штерцереа пор-
белор'я стръпне аскістарътв тутв не ачев даскъя

^{*)} De Institutione oratoria, C VI. Sermo constat ratione, vetustate, auctoritate, consuetudine. Rationem praestat praecipue analogia, non numquam et etymologia. Vetera majestas quae-dam et ut ita dixerim, religio commendat. Auctoritas ab oratoribus, vel historicis peti solet

****) Sed meminerimus**, non per omnia duci posse analogiae rationem, cum sibi ipsa plurimis in locis repugnet (*Ibidem*). Item: Non enim, cum primum fingerentur homines, analogia demissa coelo formam loquendi dedit, sed inventa est postquam loquebantur, et notatum in sermone quid quo modo caderet. Et: Nihil est odiosius affectatione. — Fuerit penes ridiculum malle sermonem quem loeuti sunt homines, quam quem loquantur (*Idem*).

тарте *) № есте риміне пісі семпс de съръчів а
и пістра о съмъ брекаре de квініте стрыіне, каре
de mai тълте вѣкѣрі с'аз префъквіж дні карпна
ші дні сънцеле постръ ашаа, днкътв ачеленії факв
парте есіндіаль din матеріаліз літвей, нам et
confessis quoque graecis utimur verbis, ubi nostra
desunt, sicut illi a nobis non напомнат mutuantur;
есте днесь атътв май днжосіторв а нз інті съ
торні квінітвіа стрыінов дні формеле тале, съ
нз'язв ашиї з алоквлв віnde і съ квініе зі din
натвръї. Аз днсані літвя цертань нз аре ea
атътва mii de квініте днвъквіте днтржна din
алте літві къ тогъла стрыіне? — De алтъ парте
тотв че е стрыінов, de каре не пътевъ днсі фъръ
пічи о смінтель, не атв сілтв а штерде със чез
нз'язв але днгремкіде дні парентесе, пептв ка
май тързів съ се дельтвре къ тогъла.

Аїї днесь нз потемв траце de ажкис чеа
mai аџінтаръ лаареамінте а днченпъторілорв, ка
фъръ о стржись ексаменареші черчетаре дні тóте
літвеле латіно-романіче пічи одатъ съ нз гръ-
бескъ съ репнітера квтаре квініте днтре челе
стрыіне, пептвръ алтінгтреа каре тільръ пекв-
носкъторв de літвеле франдеса ші італіана нз ва
фі аплекатъ а креде сире ес., квткъ коціерв, лъ-
катъ и. а нз ар фі тагіа, декъ нз ва афла въ
франдезквіа ziche cocher, loquet. Токта пептв
ачесга поі з а о съмъ de вокаавле, каре нъпъ
аквтв се дінеа de кътв тваді със стрыіне съз къ
тогъла пеквноскъте, афаъпдвле дні літвеле ітак-
іана ші франдеза, ле артартвтв котвна орініпе
дні парентесе. — Че се атіоце de гречісті, тóте
квінітеле греченті днін стръвекіне,
преквт: дртв, темеів, коравів и. а. ле со-
котітв de пропріостате а постръ, ка ші кале, фп-
дъмжтв, пай; еарь квінітеле греченітв поъ дн-
твдзсе дні Прінципате днадінес пептв ка съ ні
се днгтвпче літвя, преквт с'а днгтвпцаатв прін-
терміполоціа вісеріческъ ші днкастеріаль славікъ,
ле днпвргартьв къ тогъла. — Терміполоціа
штіїпделорв ші а артелорв фіе ачеса греческъ,
фіе латінъ, о нъстраптьв камт ашаа преквт о
аре літвя італіанъ.

Атв лаатв din літвеле латіно-романе пітмай
атътва квініте ші май вѣртосв рѣдъчіні, не кътв

*) Verba aut latina aut peregrina sunt. Pe-
regrina nobis ex omnibus prope dixerim gentibus,
ut homines, ut instituta etiam multa venerant.

сітдіртв къ атв авеа пепврать тревіндъ пер-
тв ка съ се поъ с'їма орі ші че ідеъ дн літві
постръ; de грънпідітвра сіонопіелорв, каре делі
о тесръ дні със ші тваді днгтвпекъ літвя де-
кътв о ажкъ, не атв ферітв къ атътв ші вѣр-
тосв, къ кътв дні прізінца ачесга не конвінсесе-
ртв de адевървіа квінітелорв „Інстітутаі de
Франда“ афлтвбре дні префаца Dікциопарізлі
академіе франдозенії, віткъ орі че еспресізне
поъ, каре нз квіріндъ ідеъ поъ, есте май тваді
днкъркътвръ кржчось декътв автціа літвей-*)
Май дні сквартв, чігіторвіа се ва конвінше, къ
квілгінвіа тóтъ съма квінітелорв романо-латінє
прішітв дні ачесга дікциопарів ка поъ, ачесаші є
тваді ші підіюв декътв стрыіпістеле къ каре
е днкъркътв літвя цертань ші къ ачеленії съз
пітмай атътва, не кътв атв оверватв пъпъ ажкъ,
къ латвра літераторілорв поштрії коніппнрани
са възятв съз сіліці съз дндеамаі de але пріті
дн сквіріле сале, din каре аноі се ші пъскъ брет-
кват o datinъ **)

Din квінітеле векі, съз кътв ле пітмірв ов-
солете, атв квлесв ла кътв атв пітътв ажкисе
de 24 аоі декъндв не стздімтв літвя, пе алтеде
еарьші ле дельтврарьтв днадінес, din кавсь къ
лі се първръ прé прости, чеа че фъкврътв ші
ла партеа церіапь ічі коло.***) Дні май тваді
днесь п'амтв воітв а превені гвстгвіа пеклікві
алесв ші днзестратв къ авзглв він, чи пвсерътв
внеде квініте, деспре аз върорв вітгорв поі дн-
тініе ератв ла дндоіеъ. ла квілпераа провін-
чіалістілорв не ажктьвтв ші къ Вокаавлріа
Амікк. і Т. Стаматі прé віне.

Днтрв тóте атв фоств къ лаареамінте ка съ
респептвтв регларітатеа грънпіакъ дні ком-
ізнереа фраселорв, нз атв фоств днесь прé різ-
ромі, non descendimus in hanc rerum tenuitatem,
чі дн прізінца ачеса атв аштептатв ші делі
тінів, май вѣртосв къндв е пітітв, къ грънпіака

*) Tout expression nouvelle qui n'est pas le
nom propre d'un objet nouveau, est un surcharge
plutot qu'une richesse etc.

**) Нептвръ: Consuetudinem sermonis vo-
cabo conuenitum eruditorum, sicut viveandi conuen-
sum bonorum. Quintil. L. I, C. VI.

***) Пептвръ: Abolita atque abrogata
retinere, insolentiae est et frivolas in parvis jec-
tantiae. Idem.

де ти есте „fundamenta“ ораторіе. ea десь
жп твяте прівінде тут ръмъне „un chiffre de
convention.“

Жп прівінда ортографії пъзите de noi овсер-
вътв пътai атъта, къ жа прітеле дбъ къле орто-
графіа нѣ есте а постърь; еаръ mai denartre атв
изрчеса а пътi стржиса туте регламе ортограф-
иче, деспре каре нѣ а таi ръмаса локъ de dic-
пътъ; жптръ алтеле не атв врматв пъреріоръ
постре indibiduale; жп врео дбъ треi пътврі жесь
нѣ атв пъзите врео реглъ рігорбъ, чи атв ръ-
маса певрмътареці пъти ла алть окасіоне; din
касъ къ дпътъ шi ортографіа есте съпъсъ ла
жпвоіелi), поi нѣ таi авеатв къндъ съ ашеп-
тътв жпвоіре твтвроръ; mai съпът еаръшi алтеле,
не каре поi нѣ пъсерътв врвнъ предv таре, чи
сокотрътв кътъ, haec jam inter ipsas ineptias
evanuerunt (Quintil. L. I. C. VII). Декъ класії
romani жп вѣкъ de азръ аз літератвріоръ аз не-
сокотрътв впеле діферінде ортографіче, ка optimus et
optumus, quotidie et cotidie, obtineo et optineo caussa,
causa, cassus, casus divissio et divisio, here et
heri, vorsus et versus, sibe et sibi, quase et quasi,
ae et ai, is et eis жп цепітіві, шi о тиile алтеле;
декъ ei as ginetv съте de ani ла жпдоіель пе С.
Q et K, I et J, X et Cs, V et U, аноi цептвръче
съ фімъ поi жп лакрврі таi тървните таi недані
декътв латії, елїї тi тбте пацівніе модерне
латінате? Съ не ферітв ка de тбрте а нѣ път-
гърі патвра, цепітів, стрквтвra інтери а літ-
вей; еаръ престе впеле діферінде вшоре
пътетв трече фъръ пічі о вътътаре. Noi
de есемпля din термінціоне оръ шi орів,
јла шi еръ, цівне шi чвне астъдатъ прі-
тірътв къндъ не впеле къндъ не алтеле; атв
жптродвсъ впенорі шi дпъекареа конспітвроръ,
жесь пътai ла впеле къвните каре се жичепъ къ
препседіті. Чи деспре туте ачестеа се піте зіче
къ тбтв дрентвсъ: adhuc sub judice lis est; престе

*) Verum ortographia quoque consuetudini-
servit, ideoque saepe mutata est . . Nam illa ve-
tustissima traueseo tempora, quibus et pauciores
literae, nec similes his nostris earum formae fue-
runt et vis quoque diversa. Quintilianus
L. I. C. VII.

ачеста крединца посгръ есте, къ шi жп прівінда
ачелорані не вомъ жпвоі песте пвців, фъръ а
нерде зечи de ani къ диспъте сечі.

Престе туте ворвіндъ, не съпъпетв вакроши
ла крітика дірептъ а вървадіоръ de літере, ба
жi рвгътв ка съ'шi тапіфестеze опініонеа дпоръ
асири лакрврі постре; ле черетв жесь туте
одатъ, ка съ вілевоіесъ а пніе ла къпътъ
съпредіма тімпълі шi грэз апъсътвреле жппре-
циврърі, жптръ каре поi атв фоств жпдемпіаці а
компъне ачеста dікшонаріs, преквтв шi къпос-
кетвсъ: Si quem dira manet sententia judicis olim,
... lexica conscribat . . .

Акторії.

ЛОГОГРІФЪ.

Ез нѣ сжит грекъ de відъ, dap' портв вестмжнгз
греческъ;
Къ онтв пічіоре лактва кържандъ о оквлескъ.
Тріескъ пе фандвсъ търеi, жп аеръ шi 'n пъ-
тжнгз;
Din че'mi дъ жесь отвз, нѣ пердв пічі впъ
къвжнгз.

Ворвескъ къ фічіне, къ прошті шi жпшераці,
Къчі днінь-а таea пърере, тоці отеніи сжит фрадї;
Me дбре жесь 'n съфлехъ шi'mi паре фортв рез,
Вежжандъ авесъ, че фаче впъ отв къ тітвз таев,

Скріндъ „верзі шi вскате,“ съ зікъ, къ а скрісъ,
Фъкжандъ ла лакт de връ шi de picъ.
De'mi аръ тъла din пътв ла капетв впни пічіор,
Шi сътi стрквтвте-о еловъ, гардста таi синішоръ.

Ешиj жп 25. Генаріе 1855.

Држтв бкъ.

NB. Чине лв' ва деслега таi кържандъ шi таi вине
примешите дела авторв впн галінв жпперътескъ.